Crkve I kapitalno je djelo za daljnje istraživanje na polju crkvene povijesti srednjovjekovnog Kotora te će ovo djelo sigurno biti nezaobilazna literatura za sve buduće istraživače kompleksnih odnosa religije, društva i politike na jugoistočnom jadranskom prostoru.

Emanuel Knjaz

Ivan Botica, Tomislav Galović, Damir Karbić, Suzana Simon, Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić, Marko Trogrlić, ur., *Magistra famosa, Zbornik u čast Mirjani Matijević Sokol*, I. i II., Split: Književni krug, 2023 i 2025, 904 i 815 stranica

Najvažnije stvari u životu čovjek odmalena uči oponašanjem starijih. Slično je i u historiografiji: nitko ne može postati povjesničar bez učitelja; znanstvenik svoju vještinu duguje benevolentnosti i kompetenciji učitelja ili učiteljice te nosi u srcu cjeloživotnu zahvalnost tim osobama. Spomenuta zahvalnost materijalizira se pri visokim obljetnicama života, kad učenici posvećuju jedan svoj rad onima kojima su zahvalni. Tako je i u slučaju prof. Mirjane Matijević Sokol, čija je visoka obljetnica života (70 godina) okupila 87 znanstvenika koji su iznjedrili 78 pisanih priloga sabranih u dva sveska na ukupno 1719 stranica. Zbornik je izdan u dva sveska; prvi ima čak 904 stranice, dok drugi svezak ima 815 stranica. Uredništvo cjeline zbornika zajednički potpisuju Ivan Botica, Tomislav Galović, Damir Karbić, Suzana Simon, Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić i Marko Trogrlić. Recenzenti su Slavko Slišković, Ante Uglešić, Nikša Varezić i Josip Vrandečić. Izdavač je Književni krug Split, a godina izdanja je za prvi svezak 2023. i za drugi svezak 2025. Zbornik je predstavljen javnosti 13. veljače 2026. u Hrvatskom Državnom Arhivu u Zagrebu.

Nakon *Tabule gratulatorije* (8) slijedi uvodni i prvi od ukupno sedam poglavlja, a nosi naslov VITA OPERAQUE (život i djelo). Prvi prilog uobičajeno je rezerviran za biografiju pa je tako i ovdje u autorstvu uredništva pripremljena biografija naslovljena *Prof. dr. sc. Mirjana Matijević Sokol, Professor Emerita Sveučilišta u Zagrebu i doctor honoris causa Sveučilišta u Splitu* (11-29). Iz njezinog životopisa saznajemo da je rođena 1. lipnja 1952. godine u Splitu, ali je odrasla u Solinu. Antička Salona skrivena ispod zemlje odredila je njezin znanstveni interes usmjeravajući je na arheologiju, stvarajući pozitivnu mikroklimu i za ostale povijesne znanosti. Nakon osnovne škole u Solinu upisuje Klasičnu gimnaziju u Splitu i već tad se ističe poznavanjem klasičnih jezika. Nakon upisivanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu može se slijediti njezin bogati i plodni znanstveni doprinos koji će s vremenom sve više širiti spektar interesa, ostavljajući bogat, raznolik i neizbrisiv trag. Urednici su ne bez truda sakupili desetak stranica popisa knjiga, znanstvenih članaka, nastupa na znanstvenim skupovima i različitih doprinosa historiografiji, što na ovom mjestu nije moguće sažeti. Prikaz je podijeljen u nekoliko poglavlja; I. Znanstveni životopis, II. Znanstveno stručni rad i III. Nastavna djelatnost. Unatoč bogatoj bibliografiji upravo je nastavno-didaktička djelatnost i suradnja ono na čemu su autori priloga najviše zahvalni Slavljenici, po čemu je pamte i cijene. Slijedi *Bibliografija (1977. – 2023.)* (30-61) koju je pripremilo uredništvo. Damir Karbić u tekstu *Mirjana Matijević Sokol i Odsjek za Povijesne znanosti zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu – formativno razdoblje* (62-68) bilježi svoje uspomene na suradnju sa Slavljenicom od 1978. Domagoj Tončinić prilogom *Dr. sc. Mirjana Matijević Sokol, profesorica Filozofskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (od 1997. do 2019. godine*) (69-70) opisuje suradnju Slavljenice s Fakultetom. Mario Grčević prilogom *Professor emerita Mirjana Matijević Sokol i Fakultet Hrvatskih Studija* (71-72) obavještava nas da

je Slavljenica surađivala s Fakultetom Hrvatskih studija gotovo od njegovih početaka kao vanjski suradnik i izvoditelj nastave, od 2019. bila je stalna zaposlenica, njezin je rad široko prepoznat i upravo se na ovom fakultetu umirovila. Zato je ova visokoškolska ustanova predložila da se Slavljenici prigodom umirovljenja 2022. dodijeli počasna titula *professor emeritus*, što je i učinjeno. Damir Boras u prilogu pod naslovom *Professor emerita Mirjana Matijević Sokol i Sveučilište u Zagrebu* (73-74) sažimlje podatke o suradnji Slavljenice i Sveučilišta tijekom više desetljeća, nabrajajući i njezine službe i funkcije unutar Sveučilišta. Tonija Andrić prilogom *Prof. dr. sc. Mirjana Matijević Sokol na Filozofskom Fakultetu u Splitu* (75-77) iznosi osobne uspomene i svjedočanstvo pozitivnog utjecaja Slavljenice na njezin akademski razvoj. Nikola Anušić u prilogu pod naslovom *Prijateljstvo duže od poznanstva* (78-80) opisuje svoja sjećanja. Nakon čestitaka slijede rasprave u čast Slavljenice. Kako je njezin znanstveni fokus neobično bogat i širok, trebalo je i znanstvene priloge razvrstati u vremenske okvire, poglavlja. Prvo poglavlje sadrži tri rada troje autora, a naslovljen je *Aetas antiqua (staro doba).* Obuhvaća radove koji tematski proširuju interes same Slavljenice ovim razdobljem. Prvi prilog potpisuje Jasna Jeličić Radonić i nosi naslov *Dionizov kult na Manastirinama u Saloni* (83-94) otkrivajući nam nalaze Dionizova kulta i upućuje na pitanje Dionizova svetišta u Saloni. Dino Demicheli u prilogu *Dva epigrafska epolija iz antičkih građevina kod lokaliteta Pet mostova u Saloni* (95-107) opisuje i analizira dvaju dosad neobjavljenih nadgrobnih epigrafskih spomenika na lokalitetu Pet mostova u Saloni. Eva Katarina Glazer radom *Al Maghtas je Betanija s onu stranu Jordana* (108-132) problematizira mjesto Isusova krštenja u svijetlu najnovijih arheoloških, geografskih i povijesnih izvora i studija.

Poglavlje MEDIUM AEVUM (srednji vijek) sadrži 22 rada koje potpisuju 24 autora u sljedećem slijedu. Ivan Basić radom *O adriobizantizmima Rižanskog placita* (135-166) obogaćuje historiografiju analizom lingvističkih pojmova korištenih prije franačke dominacije Istrom, konkretno u ispravi Rižanski placit. Adriobizantizmi su leksičke posuđenice (latinski bizantizmi), a nalazimo ih u govoru i u pismu. Trpimir Vedriš prilogom *Novi pogled na Čedadski evangelijar kao izvor za Hrvatsku povijest 9. stoljeća* (167-210) problematizira novootkrivena imena i službe unutar kasnoantičkog kodeksa iz Cividalea u Italiji, donoseći nova saznanja vezana uz razdoblje vladanja hrvatskog kneza Trpimira (o. 840. – 864.). Zrinka Nikolić Jakus radom *Kraljica Jelena kao čuvarica memorije Hrvatskih vladara* (211-220) osvjetljava ulogu kraljica u ranom hrvatskom srednjovjekovlju na temelju uloge kraljice Jelene. Marinko Marić u radu *Tisuću godina Trebinjske biskupije u zrcalu bule pape Benedikta VIII. iz 1022. godine* (221-233) raščlanjuje povijest Trebinjske biskupije u posljednjih 1000 godina s posebnim naglaskom na odnos Trebinjske i Dubrovačke biskupije tijekom spomenutog vremena. Autorica Vjera Brković u radu *Osobni i znanstveni povratak u prošlost: splitski nadbiskup Lovro i njegovo doba* (234-250) uz podrobnu analizu osobe nadbiskupa Lovre i njegova vremena nadograđuje svoju magistarsku radnju i donosi uspomene na Slavljenicu. Hrvoje Gračanin u prilogu *Slika Bizanta u povijesti salonitanskih i splitskih prvosvećenika Tome Arhiđakona* (251-283) analizira djelo Tome Arhiđakona „Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika" iz kuta autorove slike Bizanta. Zdenka Janeković Römer u prilogu pod naslovom *Regimen srednjovjekovnog Kotora – komunalna samouprava pod različitim vlastima* (284-304) opisuje nastajanje komunalnih institucija u Kotoru te njihov razvoj tijekom kasnog srednjovjekovlja koji je učinio od Kotora stabilnu samoupravnu zajednicu otpornu na vanjske utjecaje. Ludwig Steindorff u svom prilogu *Toma Arhiđakon – junak i našega vremena* (305-318) oživljava lik

splitskog kroničara Arhiđakona Tome, iščitavajući iz njegova djela Historia Salonitana njegove ljudske karakteristike. Igor Fisković radom *O Tomi Arhiđakonu spram likovnosti* (319-341) analizira kulturološki profil Tome Ahiđakona iz njegovih spisa. Florin Curta u prilogu na engleskom jeziku *Gesta Hungarorum as parody. The literary analysis of a medieval text* (342-420) donosi komparativnu analizu važnih djela svjetske povijesti *Gesta Hungarorum* i *De gestis Britonum*. Ante Birin u radu *Statuti srednjovjekovnih dalmatinskih gradova – povijesno-politički kontekst i vrijeme njihova nastanka* (421-442) prati formiranje i rani razvoj gradova – komuna u Dalmaciji. Zoran Ladić u radu *Prilog biografiji mletačkog inženjera Francesca delle Barche s posebnim obzirom na razdoblje mletačke opsade Zadra (1345. – 1346.)* (443-471) ocrtava lik kasnosrednjovjekovnog mletačkog inženjera Francesca delle Barche s naglaskom na njegovu ulogu u opsadi Zadra (1345. – 1346.) na temelju arhivske građe, ali i u usporedbi s istoimenim likom kojemu je u „Povjesticama" August Šenoa posvetio jednu pjesmu. Ivan Majnarić u radu *Cum scalis: Cronaca di Treviso i kraljevsko osvajanje Zadra 1357.* (472-506) analizira kasnosrednjovjekovni zapis poznat pod naslovom Cronaca di Treviso, a važan je izvor o kraljevskom osvajanju Zadra u prosincu 1357. Tipično kasnosrednjovjekovni rukopis analiziran je u kontekstu relevantne historiografije ukazujući na pojedine nedosljednosti i razlike. Nella Lonza u prilogu *Pravno mišljenje (consilium) znamenitog talijanskog pravnika Balda degli Ubaldija u zadarskom kaznenom slučaju iz 14. stoljeća* (507-522) približava nam konzilijarnu praksu, traženje mišljenja pravnih slučaja u pojedinim sudskim predmetima iz XIV. stoljeća u Zadru. Gordan Ravančić radom *Životinje u kaznenim spisima srednjovjekovnog Dubrovnika* (523-541) analizira značaj životinja u srednjovjekovnom Dubrovniku nalazeći izvore u Statutima, ali i sudskim zapisima u kojima životinje nastupaju kao žrtve i kao osumnjičenici i kao krivci. Neven Isailović u radu *Preliminarna razmatranja o gradokmetovima u srednjovjekovnoj južnoj Hrvatskoj na primjerima Sinja, Klisa i Knina* (542-567) postavlja pitanje postojanja gradokmetova (iobagiones castri) na području južne Hrvatske analizirajući kontekst i utjecaje koji su mogli omogućiti njihovo postojanje. Marijan Premović u radu naslovljenom *Prilog poznavanju odnosa Konstantina Balšića i Dubrovnika 90-ih godina 14. stoljeća* (568-581) približava kompleksnu osobu trgovca i vladara Konstantina Balšića kroz prizmu njegovih odnosa s Dubrovačkom Republikom. Autori Šime Demo i Maja Tabak u prilogu pod naslovom *Srednjovjekovne žene u Boccacciovu djelu De mulieribus claris – izdanje, prijevod i komentar odabranih biografija* (582-612) analiziraju i prevode na hrvatski jezik posljednjih šest biografija iz manje poznatog djela Giovannija Boccaccia (1313. – 1375.), a radi se o prvoj biografskoj zbirci posvećenoj isključivo ženama. Hrvoje Petrić u radu *Prilozi poznavanju trgovišta Prodaviz/Prodavić* (613-626) analizira trgovište koje je postojalo najvjerojatnije na mjestu današnjeg Virja u Podravini. Rad prati razvoj srednjovjekovnog naselja u povlašteno trgovište brojno stanovništvom sve do zamiranja mjesta uslijed osmanske ugroze u XVI. stoljeću. Autori Sanja Miljan i Goran Budeč u prilogu *Živeći zavjet siromaštva: dvije oporuke franjevaca u Dubrovniku pretkraj 14. stoljeća* (627-642) obrađuju dvije zasad najstarije poznate oporuke iz XIV. stoljeća na našem području, a tiču se samostana u Dubrovniku. Borislav Grgin u prilogu *Cambraiska liga, kralj Vladislav II. i pitanje Dalmacije prema mletačkom poslaniku Pietru Pasqualigu: mogućnosti i stvarnost* (643-664) obogaćuje dosadašnju historiografiju novim spoznajama o Cambrajskoj ligi, protumletačkom savezu s početka XVI. stoljeća. Ivan Jurković u prilogu *Rasuta Frankapanska baština – Dürerov nepoznati muškarac i van Scorelov plemeniti Mlečanin* (665-686) slijedi trag umjetnika Dürera koji je slikao platna i za obitelj Frankapan, a u

nekim njegovim sačuvanim djelima može se prepoznati portrete obitelji Frankapan.

Poglavlje pod naslovom PRISCA AETAS RECENTIOR (novije doba) sadrži devet radova koje potpisuje 11 autora. Relja Seferović u prilogu *Klasična dubrovačka historiografija i srednjovjekovna Crkva* (689-709) prati nastanak i razvoj crkvene historiografije u Dubrovniku. Zrinka Novak u prilogu *Benediktinski samostan sv. Justine u Rabu u ranome novom vijeku* (710-753) prati kontekst, utemeljenje i razvoj, kao i značaj za okolinu samostana benediktinki koji je bio određen za pučanke, za razliku od samostana benediktinki Sv. Andrije koji je bio predviđen za plemkinje. Autori Ivan Botica i Marko Rimac u radu *Na raskrižju civilizacija – tri pismovna sustava na Zalinoj kuli u Igranima nedaleko od Makarske* (754-784) ukazuju na spomenik koji zrcali tropismenost Hrvata. Autori Marino Martinčević i Elvis Orbanić u radu pod naslovom *Konstitucije pićanskoga stolnog kaptola, njegova imovina i misne obveze* (785-810) donose prijepis i historiografsku raščlambu temeljnih pravno-administrativnih dokumenata pićanskog kaptola iz posljednjih stoljeća njegova djelovanja. Stipe Botica u radu *Hrvatske povijesne knjige kao Kačićevi dokumenti za opijevanje* (811-818) raščlanjuje poimanje povijesti i povijesti u književnim djelima autorstva fra Andrija Kačica Miošića (1704. – 1760.). Lovorka Čoralić u prilogu *Solinjani u Mletačkim prekojadranskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću* (819-837) donosi nove spoznaje o vojnicima koji su novačeni u mletačke postrojbe s područja Solina. Donosi i podatke o njima, njihovim službama te statusu (činovima) unutar postrojbi. Vlatko Smiljanić u radu *Povijest visokoga školstva u Virovitici tijekom 18. stoljeća* (838-851) obrađuje odgojno-obrazovnu djelatnost virovitičkih franjevaca u XVIII. stoljeću. Daniel Patafta u radu na engleskom jeziku *Fr. Luka Vladimirović (1718-1788) and the reshaping of Croatian landscapes* (852-882) ocrtava lik svestranog franjevca i njegovu zauzetost za napredak Dalmatinske zagore na brojnim poljima, posebice medicini i poljoprivredi. Drago Roksandić u radu *Prilog uredničkom projektu Ive Banca Kratka povijest hrvatske* (883-900) donosi neobjavljen rad koji je zamišljen kao prilog izdanju pozicije *A Short History of Croatia* iz 1994. godine, koja u konačnici nikada nije realizirana. Prilog donosi pregledan prikaz Hrvatskog etničkog područja u vrijeme apsolutizma i početka modernog perioda (1699. – 1830.) te njime završava prvi svezak izdanja u čast prof. Mirjani Matijević Sokol.

Sljedeći svezak istog izdanja počinje naslovom AETAS CONTEMPORANEA (suvremeno doba) te sadrži 21 članak koje potpisuju 23 autora. Željko Holjevac u radu *Narodne želje 1848. u potkapelskom kraju* (11-32) donosi raščlambu dokumenta pod naslovom „Narodne želje" kojim stanovnici Brinjske i Jezeranske satnije iznose svoje želje za poboljšanjem političkih pitanja i njihova svakodnevnog života. Jure Trutanić u prilogu *Don Juraj Biankini i Don Frane Bulić – Pavlinovićevi štićenici u sporu oko mandata u carevinskom vijeću 1887. godine* (33-58) analizira kompliciran odnos Biankinija i Bulića na temelju objavljenih i neobjavljenih izvora. Ana Biočić prilogom *Je li teologija znanost? Previranja na Sveučilištu u Zagrebu u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća* (59-81) aktualizira poznato pitanje odnosa vjere i znanosti na primjeru Zagrebačkog sveučilišta, gdje se na prijelomu spomenutih stoljeća postavljalo pitanje znanstvenosti teologije. Tihana Luetić u prilogu pod naslovom *Studenti klasične filologije na Mudroslovnom fakultetu Kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu 1874. – 1914.* (82-101) raščlanjuje obilježja studentske grupe klasičnih filologa od osnutka modernog sveučilišta do Prvog svjetskog rata. Tomislav Branđolica radom *Svakodnevica Emila pl. Laszowskog do 1914. godine* (102-115) odgovara na izazov istraživanja hrvatskog sitnog plemstva, što je u historiografiji, usprkos brojnim izvorima, zanemarena tema.

Stjepan Matković u prilogu *Ambivalentnost pravaškog odnosa prema Rusiji i Rusima do kraja Prvoga svjetskog rata* (116-131) raščlanjuje odnose frakcija Stranke prava prema carskoj Rusiji i obitelji Romanov. Michal Brandl u radu pod *naslovom „… neki Morpurgo, rodom iz Splita, iz obitelji Morpurgo koja je poznata kao trgovačka…" – prilozi za židovsku povijest Splita* (132-151) podrobno analizira život Luciana Morpurga, pripadnika znamenite splitske židovske obitelji koji je većinu života proveo izvan Splita u Italiji, nikada ne gubeći vezu s rodnim gradom. Matko Globačnik u prilogu *Don Frane Bulić u proslavama tisućgodišnjice Hrvatskoga kraljevstva* (152-173) obrađuje ulogu slavnog arheologa i svećenika don Frane Bulića u dobro organiziranim proslavama milenija Hrvatskog kraljevstva. Ivan Grkeš i Tihana Petrović Leš u prilogu pod naslovom *Povjesničar Miho Barada u svjetlu korespondencije s etnologom Milovanom Gavazzijem (1929. – 1932.)* (174-203) analizirajući korespondenciju i ostale izvore donose zaključke o hrvatskoj međuratnoj etnologiji, kulturnoj antropologiji i intelektualnoj povijesti. Andrea Feldman u radu *Atentatorice u povijesti: pokušaj psihohistorijske analize* (204-218) pokušava psihohistorijski analizirati odabrane političke atentatorice u novijoj povijesti. Ivica Šute u prilogu *Uspomene iz revizorske torbe – Frano Ženko Donadini i Hrvatsko zadrugarstvo u prvoj polovici 20. stoljeća* (219-234) aktualizira rad opisivača zadružnih zajednica Frana Ženka Donadinija na temelju njegove knjige *Doživljaji zadružnog revizora* (Zagreb, 1956.). Marijana Kardum u *radu „Sve za narod": humanitarni, prosvjetni i socijalni rad Vinke Bulić* (235-249) raščlanjuje humanitarno i socijalno djelovanje splitske i solinske intelektualke između dvaju svjetskih ratova. Danijel Jurković u radu na engleskom jeziku *Circumstances and attack of the Japanese Empire on the United States of America in World War II and the situation on the Pacific front until January 1, 1942* (250-268) raščlanjuje kontekst napada Japanskog Carstva na Sjedinjene Američke Države, poznati napad na Pearl Harbor. Mario Kevo u prilogu pod naslovom *Neki aspekti primjene Ženevskih konvencija u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (269-287) obrađuje pitanje primjene Ženevskih konvencija u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Vladimir Šumanović u radu *Zapovjednik iz sjene: ratna biografija Velimira Terzića 1941. – 1945.* (288-324) opisuje karijeru i utjecaje zamjenika načelnika Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Dubravko Habek prilogom *Hrvatske kirurginje u drugom svjetskom ratu i poraću* (325-344) približava povijest prvih žena koje su postale diplomirane liječnice kirurginje na našim prostorima. Autori Ilija Vučur i Vlatka Vukelić u radu *Politički narativ istaknutih čelnika SKH na 10. sjednici CK SKH 1970. i sjednici CK SKJ u Karađorđevu 1971. godine* (345-367) raščlanjuju narative partijskih čelnika tijekom sjednice u Karađorđevu kojom je okončano političko kretanje poznato pod nazivom Hrvatsko proljeće. U radu se određuju politički stavovi pojedinaca na temelju njihovih govora na tom skupu. Nikolina Šimetin Šegvić u radu *Baština u neplanskoj urbanizaciji: sos za baštinu – apel za Solin* (368-388) prati tijek građanske akcije za zaštitu kulturnih spomenika na području Solina, antičke Salone, problematizirajući odnos prema kulturnoj baštini u kontekstu razvoja Solina 70-ih godina 20. stoljeća. Filip Šimetin Šegvić u prilogu *Povijest u filmovima Ridleyja Scotta* (389-428) analizira predodžbe povijesti jednog redatelja u njegovih devet povijesnih filmova, a preispituje i odnos povijesti i filma. Vlatko Previšić u radu *Kurikulum nastave povijesti u suvremenoj školi* (429-439) predstavlja pojam i primjenu kurikuluma te njegovu ulogu za školstvo. Emilio Marin u prilogu pod naslovom *Sv. Ivan Pavao II., Salona/Solin i Split (sjećanje ravnatelja arheološkog muzeja i veleposlanika RH)* (440-458) donosi osobne uspomene na papu Ivana Pavla II. i njegov odnos prema Saloni, podsjećajući na njegove riječi gdje povijest nije šutjela.

Sljedeće poglavlje nosi naslov SCIENTIAE AUXILIARES HISTORIAE (pomoćne povijesne znanosti) te zrcali posebni doprinos slavljenice ovoj tematici. Poglavlje sadrži 11 znanstvenih radova koje potpisuje 13 autora. Lucija Krešić Nacevski počinje poglavlje radom *Pasional MR 164 na obzoru hagiografske književnosti zapadne i istočne obale Jadrana 10. stoljeća* (459-472) kojim otkriva široj znanstvenoj javnosti najstariji i najznačajniji hrvatski hagiografski kodeks koji se čuva u knjižnici Zagrebačke nadbiskupije – Metropolitani. Josip Banić prilogom pod naslovom *Papo tabellio: četiri cartae za profesoricu Matijević Sokol* (473-490) kritički priređuje i analizira četiri dosad neobjavljene isprave iz druge polovice XII. stoljeća. Branka Grbavac radom *Skradinski notarijat u doba bana Pavla i tijekom 14. stoljeća* (491-508) približava razvoj i analizira notarijat u skradinskoj komuni u vrijeme vladavine knezova Bribirskih u XIV. stoljeću. Autori Alexandru Simon i Suzana Simon u radu pod naslovom *Protivnici i podržavatelji mladog Ludovika Anžuvinca 1345. godine (kontekstualizacija jedne kraljevske isprave)* (509-524) raščlanjuju darovnicu i potvrdu darovnice kralja Ludovika Velikog kraljevskom notaru Stjepanu Őriju. Nada Zečević u prilogu *Donatio nova kralja Alfonsa V. Aragonskog Leonardu III. Toccu (16. srpnja 1452.): autentična isprava s lažnim opravdanjem?* (525-539) raščlanjuje ispravu izdanu Leonardu III. Toccu, gospodaru Jonskih otoka, otkrivajući obilje novih podataka vezanih uz onodobni politički pristup i feudalne odnose. Mario Jareb u radu *Može li se pretpostaviti postojanje hrvatskoga šahiranog grba prije 1457. ili 1439. godine: Hrvatski šahirani grb na slici Hansa Burgkmaira koja navodno prikazuje Ludovika II. Jagelovića* (540-559) opovrgava mišljenje Vjekoslava Klaića argumentirajući da je Klaićeva teza o uporabi šahiranog Hrvatskog grba kao grba kralja Ludovika II. Jagelovića upitna. Emir O. Filipović u prilogu *Grbovi „Ilirskih zemalja" u grbovnicima Martina Schrota i Adama Berga iz 1576. i 1580. godine* (560-581) obrađuje prisutnost obilježja grbova „Ilirskih zemalja" u dvama grbovnicima tiskanima u Bavarskoj pred kraj XVI. stoljeća. Hrvoje Kekez u radu *Prikazi Brodske Posavine na kartografskim skicama u ostavštini grofa Luigija Fernandina Marsiglija u Bologni* (582-604) obrađuje kartografske skice koje prikazuju prostor od današnje Stare Gradiške nizvodno u XVIII. stoljeću, a nastale su za potrebe povjerenstva za razgraničenja između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Zvjezdana Sikirić Assouline prilogom *Uvođenje metričke mjere u Hrvatskoj 1874. – 1876. godine: priprema zakona i provedbenih propisa, provedba prijelaza sa „starih mjera" i odjeci u javnosti i u školstvu* (605-625) prikazuje iz perspektive povijesne metrologije primjenu novouvedenog Austro-Ugarskog metričkog sustava mjera i utega iz 1871. Autori Tomislav Galović i Mihaela Marić u prilogu *Milan pl. Šufflay – utemeljenje i nastava na stolici/katedri za pomoćne povijesne znanosti Mudroslovnog fakulteta Kraljevskog Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (1908. – 1910.)* (626-653) analiziraju okolnosti osnivanja i početnog djelovanja katedre za pomoćne povijesne znanosti i početne dvije godine akademskog djelovanja prvog voditelja te katedre Milana pl. Šufflaya. Željko Heimer radom pod naslovom *Uloga heraldičkog povjerenstva u oblikovanju suvremene Hrvatske heraldike* (654-675) približava djelovanje i ulogu tzv. Heraldičkog povjerenstva osnovanog 1995. godine kao stručnog tijela u ministarstvu pravosuđa i uprave.

Slijedi poglavlje pod naslovom PHILOLOGIA ET LITTERARUM STUDIA (Filozofija i studije književnosti) u kojoj nalazimo šest radova sedmero autora. Autorice Anita Bartulović i Linda Mijić radom *NooJ anotacije antroponima i toponima iz Zadarskih srednjovjekovnih oporuka* (677-692) otkrivaju široj javnosti računalni alat za jezičnu analizu srednjovjekovnog latinskog pisma i jezika. Mirjana Polić Bobić u prilogu *O čitanjima zapisa s rubova Španjolskih*

potkraljevstava u novome svijetu (693-709) približava književno stvaralaštvo u španjolskim kolonijama ili potkraljevstvima u XVII. i XVIII. stoljeću, kao i mogućnosti njihova istraživanja. Vinko Kovačić u prilogu *Pomorski termini u jednom Mletačkom dokumentu iz 17. stoljeća* (710-723) analizira pomorske termine prisutne u jednoj zapisanoj zapovjedi o upravljanju iz druge polovice XVII. stoljeća uspoređujući ih s ekvivalentnim terminima na talijanskom i hrvatskom jeziku. Petar Ušković Croata radom *Latinske prigodnice Stjepana Opoevčanina (1739. – 1817)* (724-735) obrađuje latinske prigodnice s početka XIX. stoljeća, valorizirajući široj javnosti nepoznatog latinskog pjesnika Stjepana Opoevčanina. Ivana Franić u radu *Prilog istraživanju Hrvatske povijesne leksikografije – elementi dubrovačkoga idioma u dubrovačkim dopreporodnim rukopisnim rječnicima* (736-751) raščlanjuje i izdvaja temeljna obilježja tzv. dubrovačkog leksikografskog kruga. Filip Galović u prilogu pod naslovom *Leksičke odlike nekadanjega narodnoga govora sela Klakara u Posavini* (752-767) opisuje govor slavonskog dijalekta, posavskog poddijalekta prema djelima Luke Lukića (1875. – 1956.). Svi radovi na hrvatskom jeziku imaju sažetke na engleskom jeziku. Slijedi bogat slikovni prilog koji prati život i važne trenutke djelovanje Slavljenice (771-811).

Autor ovoga prikaza zbog mnoštva obaveza nije se uspio pridružiti Zborniku i tako iskazati poštovanje i zahvalnost prof. Mirjani Matijević Sokol, pa to čini prikazom *Festschrifta* u njezinu čast.

Ad multos annos!

Gaudencije Vito Spetić

Marinko Marić, Ivica Puljić, ur., *Trebinjsko-mrkanska biskupija. Zbornik radova povodom obilježavanja 1000. obljetnice prvoga pisanog spomena Trebinjske biskupije i 700. obljetnice prvoga pisanog spomena Mrkanske biskupije*, Mostar: Trebinjsko-mrkanska biskupija, 2023, 795 stranica

Zbornik radova, koji su na gotovo 800 stranica priredili Marinko Marić i Ivica Puljić, donosi dubok i sveobuhvatan pregled povijesti Trebinjsko-mrkanske biskupije. Nastanak zbornika motiviran je 1000. obljetnicom prvoga pisanog spomena Trebinjske biskupije u buli pape Benedikta VIII. iz 1022. godine te 700. godišnjicom prvoga pisanog spomena Mrkanske biskupije u odlukama Maloga vijeća Dubrovačke Republike iz 1322. godine. Nakon uvodnoga priloga (7-8) mons. Petra Palića, mostarsko-duvanjskoga biskupa te trajnoga apostolskog upravitelja trebinjsko-mrkanskog, 18 autora u 17 priloga bavi se općom i crkvenom poviješću, kanonskim pravom, ekumenizmom, jezikom, kulturom, pastoralom, demografijom i obrazovanjem na prostoru Trebinjsko-mrkanske biskupije.

Ante Škegro u prilogu *Ranokršćanske dijeceze od Neretve do Boke kotorske* (9-19) analizira osnutak, smještaj i razvoj ranokršćanskih biskupija na prostoru između Neretve i Boke kotorske. Prikazuje početke Naronitanske, Sarsenterske, Epitaurske i Maktaritanske biskupije da bi čitatelj razumio začetak i formiranje crkvene hijerarhije na tim prostorima.

Mirjana Matijević Sokol u radu *Bula pape Benedikta VIII. dubrovačkom nadbiskupu Vitalu* (20-37) prikazuje i analizira bulu izdanu 27. rujna 1022. godine. Prema toj buli, papa Benedikt VIII. kao znak metropolitanske vlasti podjeljuje palij dubrovačkom nadbiskupu Vitalu, čija se jurisdikcija prostirala nad prostorom Zahumlja, Srbije, Travunije